

MARKMIÐ OG LEIÐBEININGAR FYRIR FJÖLKERFAMEÐFERÐ (MST)

(fjórða útgáfa, júní 2026)

**Landsmarkmið, umsóknarviðmið,
meðferðarmarkmið í hverju máli,
viðmið fyrir lok meðferðar og mat á árangri**

EFNISYFIRLIT

I. Framkvæmd og skipulag MST

- A. Markhópur
- B. Landsmarkmið (heildarmarkmið)
- C. Umsóknarviðmið
  - 1. Þættir sem skulu vera til staðar fyrir umsókn eða þegar ný áætlun um meðferð máls skv. 23. gr. bvl. getur komið í stað umsóknar
  - 2. Þættir sem útiloka umsókn
- D. Umfjöllun umsókna
  - 1. Umsókn
  - 2. Öflun upplýsinga
  - 3. Upplýsingar um aðgengi og áætlaðan biðtíma

II. Almennar leiðbeiningar um MST

- A. Almenn skilgreining á markmiðum meðferðar
- B. Yfirmarkmið MST í einstaka málum
  - 1. Skilgreining á yfirmarkmiði
  - 2. Yfirmarkmið skulu ávallt vera í takt við landsmarkmið
- C. Viðmið fyrir meðferðarlengd
  - 1. Hefðbundin lengd meðferðar
  - 2. Framlenging meðferðar
- D. Viðmið fyrir lok meðferðar
- E. Mat á árangri í hverju máli í lok meðferðar
- F. Miðlun upplýsinga um árangur meðferðar til umsóknaraðila
- G. Reglur vegna meðferðarskýrslna

I. Framkvæmd og skipulag MST

A. Markhópur

Börn sem eru á 12. aldursári og eru yngri en 18 ára og glíma við alvarlegan hegðunarvanda og að óbreyttu kæmi til vistunar utan heimilis vegna þess að önnur stuðningsúrræði samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga hafa ekki skilað árangri eða eru talin ófullnægjandi. Hegðunarvandinn kemur fram á flestum eða öllum eftirtöldum sviðum:

- Afskiptum lögreglu, afbrotum eða refsiverðri hegðun
- Skrópum í skóla eða verulegum skólaerfiðleikum
- Líkamlegu ofbeldi gegn öðrum á heimili, nærumhverfi eða í skóla
- Ofbeldisfullum talsmáta eða hótunum um að skaða aðra
- Vímuefnanotkun eða misnotkun áfengis

B. Landsmarkmið (heildarmarkmið)

1. Fjöldi í meðferð

- Hver meðferðaraðili þjónustar um það bil 10 fjölskyldum á ári.
Upplýsingar: Gagnagrunnur Barna- og fjölskyldustofu og MST teymis.
Ábyrgur fyrir söfnun upplýsinga: MST-starfsmaður Barna- og fjölskyldustofu.

2. Barn býr heima eða í öðrum viðurkenndum heimilisaðstæðum

Viðmið

- Barn býr hjá foreldri/foreldrum/forsjáraðilum¹ sem tóku þátt í MST meðferðinni eða í öðrum viðurkenndum aðstæðum sem þó teljast ekki til vistunar utan heimilis samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga.

Upplýsingar og mælipunktur

- Við upphaf og lok meðferðar: Umsóknargögn og upplýsingar MST teymis.
- 6, 12 og 18 mánuðum eftir að meðferð lýkur: Upplýsingar foreldra og ef þörf krefur upplýsingar Barna- og fjölskyldustofu / barnaverndarþjónustu um vistun utan heimilis.

Ábyrgur fyrir söfnun upplýsinga: MST-starfsmaður Barna- og fjölskyldustofu.

3. Er í skóla eða vinnu

Viðmið:

- Barn stundar skóla, skrópar ekki eða heldur sig innan reglna skólans um fjarvistir eða barn er í starfstengdu námi með eða í stað skóla.

Upplýsingar og mælipunktur:

- Við upphaf og lok meðferðar: Umsóknargögn, upplýsingar foreldra og upplýsingar MST teymis.
- 6, 12 og 18 mánuðum eftir að meðferð lýkur: Upplýsingar foreldra.

Ábyrgur fyrir söfnun upplýsinga: MST-starfsmaður Barna- og fjölskyldustofu.

---

¹ Hér eftir nefnt foreldrar

4. *Kemst ekki í kast við lögin*

Viðmið:

- Engin afbrot eða önnur refsiverð hegðun barns samkvæmt upplýsingum foreldra og samkvæmt dagbók lögreglu eða lögregluskýrslu.

Upplýsingar og mælipunktur:

- Við upphaf og lok meðferðar: Umsóknargögn, upplýsingar foreldra og upplýsingar MST teymis.
- 6, 12 og 18 mánuðum eftir að meðferð lýkur Upplýsingar foreldra.

Ábyrgur fyrir söfnun upplýsinga: MST-starfsmaður Barna- og fjölskyldustofu.

5. *(Mis)notar ekki vímuefni*

Viðmið:

- Barn misnotar ekki áfengi og notar ekki ólögleg vímuefni eða aðra vímuefni.

Upplýsingar og mælipunktur:

- Við upphaf og lok meðferðar: Umsóknargögn, upplýsingar foreldra og upplýsingar MST teymis.
- 6, 12 og 18 mánuðum eftir að meðferð lýkur: Upplýsingar foreldra.

Ábyrgur fyrir söfnun upplýsinga: MST-starfsmaður Barna- og fjölskyldustofu.

6. *Beitir ekki líkamlegu ofbeldi eða hótunum um ofbeldi*

Viðmið:

- Barn beitir ekki líkamlegu ofbeldi eða hótunum um að skaða aðra.

Upplýsingar og mælipunktur:

- Við upphaf og lok meðferðar: Umsóknargögn, upplýsingar foreldra og upplýsingar MST teymis.
- 6, 12 og 18 mánuðum eftir að meðferð lýkur: Upplýsingar foreldra.

Ábyrgur fyrir söfnun upplýsinga: MST-starfsmaður Barna- og fjölskyldustofu.

C. Umsóknarviðmið

1. Þættir sem skulu vera til staðar fyrir umsókn eða þegar

ný áætlun um meðferð máls skv. 23. gr. bvl. getur komið í stað umsóknar

- a. Við mat á umsóknum er horft til skilyrða markhópsins (sjá kafla I.A) og þurfa jafnan flest skilyrðin að vera uppfyllt. Einnig þurfa foreldrar að vera samþykkir því að taka þátt í MST-meðferðinni. Starfsmenn barnaverndarþjónustu geta leitað ráðgjafar MST teymisstjóra, t.d. með símtali, um það hvort MST er talið henta skjólstæðingi eða hvernig megi hvetja foreldra til þátttöku í MST.
- b. MST getur átt við í framhaldi af annarri meðferð Barna- og fjölskyldustofu, svo fremi sem það er niðurstaða barnaverndarþjónustu eftir samráð við foreldra og MST teymisstjóra. MST er í slíkum tilvikum ekki hugsað sem eftirmeðferð heldur sem áframhaldandi meðferð í nærumhverfi eftir að vistun utan heimilis lýkur. Slík ráðstöfun getur þjónað hagsmunum barns betur en aðrar leiðir og gæti jafnframt leitt til styttri vistunartíma sem er þó ekki skilyrði. Nauðsynlegt er að slíkt samráð fari fram meðan barnið er í vistun, svo MST geti hafist a.m.k. tveimur vikum áður en barnið útskrifast heim og foreldrar séu þannig vel undirbúnir. Því er mikilvægt að meðferðaraðilar og starfsmaður barnaverndarþjónustu skoði tímanlega með

foreldrum hvort MST eigi við sem áframhaldandi meðferð og beri það undir MST teymisstjóra sem getur tekið þátt í samráðsfundi á meðferðarheimilinu. Ef niðurstaðan er að MST eigi við þá fyllir starfsmaður barnaverndarþjónustu út hefðbundna umsókn um MST. Mikilvægt er að með umsókninni fylgi ný áætlun um meðferð máls sem kveður á um markmið MST meðferðar.

2. Þættir sem útiloka umsókn

- a. Börn sem búa annars staðar en hjá foreldrum eða aðilum sem foreldrar hafa falið umsjá barnsins.
- b. Börn sem eru í tímabundnu eða styrktu fóstri eða eru vistuð í úrræði samkvæmt ákvæðum barnaverndarlaga, nema að fyrirsjáanlegt þyki að mati barnaverndarþjónustu að fósturheimilið muni verða varanlegur dvalarstaður barnsins eða að um sé að ræða ráðstöfun eins og lýst er b lið í kafla C1 hér að ofan.
- c. Börn sem sýna alvarlega sjálfskaðandi hegðun, eru í sjálfsvígshættu, sýna geðrofseinkenni eða eru talin hættuleg öðrum.
- d. Börn sem beita kynferðislegu ofbeldi og annar hegðunarvandi eða afbrotahæðun er ekki til staðar.
- e. Greining á einhverfurófi eða alvarleg þroskafrávik geta verið útilokandi þættir. Meta þarf í hverju tilfelli fyrir sig hvort viðeigandi sé að meðhöndla vanda barns með MST meðferð m.a. útfrá alvarleika fráviks, t.d. í samskiptafærni og hvort röskunin sé megin áhrifaþáttur á vanda barns.
- f. Ef óljóst þykir hvort vandi barns stafar eingöngu af ástæðum sem getið er í liðum c. d. og e., og að öryggi barns eða annarra á heimilinu er ekki talið ógnað, skal hvert tilvik fyrir sig metið með MST teymisstjóra með tilliti til þess hvort MST meðferðin er talin líkleg til árangurs.

D. Umfjöllun umsókna

1. Umsókn

Einungis starfsmenn barnaverndarþjónustu geta sótt um MST til Barna- og fjölskyldustofu. Starfsmenn barnaverndarþjónustu geta leitað ráðgjafar MST teymisstjóra um það hvort MST er talið henta skjólstæðingi. Barnaverndarþjónusta sem sækir um MST upplýsir foreldra og barn um meðferðina og þær reglur sem gilda um meðferðina, einkum að hún fari fram á heimili fjölskyldunnar meðan barnið býr heiima. MST er foreldramiðuð meðferð og er mikilvægt að starfsmenn barnaverndarþjónustu fari yfir mikilvægi þess að foreldrar taki virkan þátt í meðferðinni.

- a. Eftir að umsókn um MST hefur verið send til Barna- og fjölskyldustofu, þá fer MST teymisstjóri ásamt starfsmanni barnaverndarþjónustu á heimili viðkomandi barns, ræðir við foreldra um skilyrði fyrir þátttöku, kynnir þeim MST meðferðina og metur afstöðu þeirra til meðferðar. Mat MST teymisstjóra liggur síðan til grundvallar um það hvort umsókn um MST skuli samþykkt af Barna- og fjölskyldustofu. Gera skal viðkomandi barnaverndarþjónustu grein fyrir því eins fljótt og auðið er hvort umsókn er samþykkt og hvenær meðferð getur hafist.

2. Öflun upplýsinga

- a. Þegar umsókn hefur verið samþykkt úthlutar MST teymisstjóri málið til MST meðferðaraðila í teyminu. Á meðan meðferð stendur getur meðferðaraðili aflað upplýsinga sem talin eru skipta máli í meðferðinni. Meðal annars:
  - að upplýsinga sé aflað um barnið og eftir atvikum foreldra frá öllum þeim aðilum sem skipta máli fyrir meðferðina,
  - að foreldrar svari spurningum af matslista um frammistöðu meðferðaraðila (Therapist Adherence Measure) tveimur vikum eftir að meðferð hefst og síðan á fjögurra vikna fresti meðan á meðferðinni stendur,
  - að foreldrar veiti starfsmanni Barna- og fjölskyldustofu upplýsingar í síma um árangur af meðferðinni 6, 12 og 18 mánuðum eftir að henni lýkur,
  - að upplýsingar um árangur eftir að MST er lokið þjóni einungis þeim tilgangi að kanna hvort landsmarkmiðin eru uppfyllt, að þær séu ekki persónugreinanlegar, þjóni ekki hlutverki ráðgjafarsamtals og leiði ekki til endurskilgreiningar á meðferðarþörf viðkomandi fjölskyldu eða endurupptöku máls.
- b. Meðferðaraðili skal hafa samráð við starfsmann barnaverndarþjónustu eins oft og þurfa þykir en þó ekki sjaldnar en á tveggja vikna fresti. Halda skal stöðufund á miðju meðferðartímabili með fjölskyldu, starfsmanni barnaverndarþjónustu, meðferðaraðila og teymisstjóra. Halda skal fund í lok meðferðar með sömu aðilum þar sem fjallað er um niðurstöður úr meðferðinni. Á útskriftarfundi skal lokaskýrsla meðferðaraðila liggja fyrir sem fer yfir hana með þeim sem eru viðstaddir.
- c. Ef upp koma aðstæður í meðferðinni sem gefa til kynna að ekki séu lengur forsendur fyrir MST meta teymisstjóri og meðferðaraðili stöðuna útfra því hvort hægt sé að tryggja öryggi barns og fjölskyldu, foreldrar treysti sér til eða vilji ekki lengur nýta sér meðferðina eða árangur þykir ekki viðunandi. Haft er samráð við viðkomandi starfsmanni barnaverndarþjónustu og tekin er sameiginleg ákvörðun um hvort hætta skuli MST.

3. Upplýsingar um aðgengi og áætlaðan biðtíma

Ef útlit er fyrir bið eftir MST eða ef biðlisti hefur myndast gefa teymisstjórar starfsmönnum barnaverndarþjónustu upplýsingar um áætlaða lengd biðtíma og aðgengi að MST meðferðarplássum. Til að geta gert grein fyrir áætluðum biðtíma eftir meðferðarplássum fylgjast teymisstjórar reglulega með framgangi mála, m.a. með tilliti til stöðu yfirmarkmiða, lengd meðferðar og forsendum fyrir áframhaldandi meðferð.

II. Almennar leiðbeiningar um MST

A. Almenn skilgreining á markmiðum meðferðar

1. Að yfirstíga eða draga verulega úr alvarleika og tíðni þeirra hegðunarerfiðleika sem voru ástæða umsóknar um meðferðina.
2. Að efla og endurheimta hæfni, bjargráð og sjálfstæði foreldra til að takast á við uppeldi barns og að efla bjargráð barns í að takast á við aðsteðjandi vandamál í samskiptum við foreldra, félagahóp, skóla og í nærumhverfi.

B. Yfirmarkmið MST í einstaka málum

1. Skilgreining á yfirmarkmiði

Yfirmarkmið gilda sem endanlegt viðmið þess hvort markmiðum meðferðar er náð.

Yfirmarkmið skulu

- a. vísa beint í þá hegðun sem var ástæða umsóknar og meðferðin beinist að,
- b. taka til væntinga foreldra og annarra lykilþátttakenda um árangur meðferðarinnar, og
- c. vera skilgreind og rituð á hlutlægan hátt þannig að utanaðkomandi áhorfandi geti staðfest hvort þeim er náð eða ekki.

2. Yfirmarkmið skulu ávallt vera í takt við landsmarkmið

MST meðferðaraðilar og teymisstjórar skulu tryggja að yfirmarkmið í hverju einstaka máli séu sett í samræmi við landsmarkmiðin. Þeir skulu gera ráð fyrir framlagi starfsmanns barnaverndarþjónustu sem sækir um meðferðina svo að markmið barnaverndarþjónustu endurspeglar í yfirmarkmiðum í hverju einstaka máli. Til að svo megi vera þarf hver meðferðaraðili að kunna full skil á landsmarkmiðum (kafli I.B) og umsóknarreglum (kafli I.C).

C. Viðmið fyrir lengd meðferðar

1. Hefðbundin lengd meðferðar

- a. Meðferðin skal að öllu jöfnu vara 3-5 mánuði. Frá fyrsta fundi hefur meðferðaraðilinn lok meðferðar í sjónmáli með því að setja yfirmarkmið með skýrum viðmiðum um árangur og með því að skilgreina meðferðarinnngrip sem, að eins miklu leyti og hægt er, eru framkvæmd af fjölskyldumeðlimum og öðrum lykilþátttakendum.
- b. Ákvarðanir um lok meðferðar miðast við að yfirmarkmið séu uppfyllt. Ljúka skal meðferðinni ef:
  - yfirmarkmið eru uppfyllt og sá árangur helst stöðugur yfir 4-6 vikna tímabil, á hvaða tímapunkti sem er í meðferðinni, eða ef

- yfirmarkmið eru ekki uppfyllt en komið er að tímamarki í meðferðinni þar sem árangur telst ekki lengur viðunandi með hliðsjón af þeim meðferðarinnngripum sem reynd hafa verið.

2. Framlenging meðferðar

Þættir sem skulu hafðir til hliðsjónar við ákvörðun um framlengingu MST:

- a. Hvaða þarfir eru taldar vera til staðar hjá viðkomandi barni og fjölskyldu?
- b. Hversu góð er samvinnan við fjölskylduna í meðferðinni og hvaða leiðir eru færar til að bæta hana?
- c. Hversu miklu þarf meðferðaraðilinn að bæta við af tíma og starfskröftum til að þoka málum í átt að yfirmarkmiðum?
- d. Hvað þykir benda til þess að framlenging meðferðar skili betri árangri?

D. Viðmið fyrir lok meðferðar

Ákvörðun um að ljúka MST er byggð á upplýsingum frá mismunandi aðilum (svo sem börnunum sjálfum, foreldrum, skóla o.s.frv.) þar sem eftirfarandi er metið:

1. meirihluti yfirmarkmiða teljast uppfyllt og árangur helst stöðugur,
2. barnið stríðir ekki við jafn alvarleg hegðunarvandamál og áður og fjölskyldunni hefur tekist að takast á við aðsteðjandi vandamál að minnsta kosti s.l. 4-6 vikur,
3. barnið sýnir martækar framfarir í skóla eða vinnu,
4. barnið umgengst æskilegan félagahóp og er að litlu eða engu leyti í tygjum við einstaklinga í vanda,
5. Meðferðaraðilinn og teymisstjórinn telja að foreldrar hafi þekkingu, hæfni, bjargráð og nægan stuðning til að takast á við vandamál sem kunna að koma upp síðar.

Lok meðferðar má einnig miða við að einungis fáum yfirmarkmiðum sé náð en komið er að tímamarki í meðferðinni þar sem árangur fer minnkandi og er ekki lengur í samræmi við ítarleika inngrípsins, þrátt fyrir stöðuga viðleitni meðferðaraðila og teymisstjóra til að yfirvinna hindranir.

E. Mat á árangri í hverju máli í lok meðferðar

1. Lok máls

Þegar ákveðið er að loka máli metur MST teymið stöðu þess á þremur liðum útfrá: (a) framvindu málsins, (b) áhrifaþáttum í árangri (instrumental outcomes) og (c) endanlegum eða raunverulegum niðurstöðum (ultimate outcomes).

Athugið að eftirfarandi atriði í liðum a-c eru einnig notuð vegna skráningar í gagnagrunn MST-Services og vísa að hluta til í aðstæður sem geta verið mismunandi milli landa. Þess vegna eru atriði í a-lið um framvindu máls sem sum gætu þótt eiga sjaldnar við hér á landi. Í c-lið um endanlegar niðurstöður eru fyrstu fjögur atriðin/markmiðin skráð í gagnagrunn MST-Services.

a. Framvinda máls (veljið viðeigandi atriði):

- Já Nei Lauk meðferð: Barnið lauk meðferð á grundvelli sameiginlegrar niðurstöðu foreldra og MST teymis.
- Já Nei Skortur á samvinnu: Ákvörðun um að hætta meðferðinni var tekin vegna þess að MST teyminu tókst ekki að fá fjölskylduna til samvinnu, þrátt fyrir stöðuga viðleitni meðferðaraðilans til að koma til móts við þarfir fjölskyldunnar og fá hana til samvinnu.
- Já Nei Vistun: Barnið var vistað utan heimilis/dvaldist utan heimilis (t.d. vegna meðferðar á stofnun) í það langan tíma að MST var hætt.
- Já Nei Vistun v/ástæðna sem voru áður en meðferð hófst: Barnið var vistað utan heimilis/dvaldist utan heimilis (t.d. vegna meðferðar á stofnun) vegna ástæðna sem áttu við áður en MST hófst.
- Já Nei Meðferð hætt af hálfu meðferðaraðila: MST meðferðaraðilar hættu meðferð barnsins vegna aðstæðna í þeirra eigin skipulagi sem höfðu ekki með framvindu meðferðar að gera.
- Já Nei Meðferð hætt af hálfu umsóknaraðila: Umsóknaraðilar ákváðu að MST yrði hætt vegna aðstæðna í þeirra eigin skipulagi sem höfðu ekki með framvindu meðferðar að gera.
- Já Nei Flutningur: Fjölskyldan flutti burt af MST þjónustusvæðinu.

b. Áhrifaþættir í árangri (veljið viðeigandi atriði):

- Já Nei Meðferðaraðili og teymisstjóri sjá merki þess að foreldrar hafi bætt færni sína til að takast á við aðsteðjandi vandamál.
- Já Nei Það eru merki um bætt samskipti og tengsl fjölskyldumeðlima á sviðum í undirkerfum fjölskyldunnar sem voru áhrifaþættir [e: drivers] fyrir þeirri hegðun barnsins sem var til meðferðar.
- Já Nei Fjölskyldan hefur eftl tengslanet sitt og aðgengi að óformlegum félagslegum stuðningi í umhverfi sínu og sýnir aukna hæfni í að nálgast þann stuðning (óformlegan eða formlegan) sem hún þarf.
- Já Nei Barnið sýnir marktækar framfarir í að takast á við skóla eða vinnu.
- Já Nei Barnið umgengst æskilegan félagahóp, tekur þátt í félagsvænum athöfnun og samskipti við einstaklinga í vanda eru í lágmarki.
- Já Nei Breytingar hafa orðið á hegðun barnsins og í þeim kerfum sem höfðu áhrif á vandann og hefur sá árangur haldist stöðugur undanfarnar 4-6 vikur.

c. Endanlegar niðurstöður (veljið viðeigandi atriði):

- Já Nei Barnið býr heima.
- Já Nei Barnið er í skóla eða vinnu.
- Já Nei Barnið hefur ekki komist í kast við lögin.
- Já Nei Barnið (mis)notar ekki vímuefni.
- Já Nei Barnið beitir ekki líkamlegu ofbeldi eða hótunum um ofbeldi.

2. Mat á langtímaárangri

Sjá kafla I.B hér að framan um landsmarkmið.

F. Miðlum upplýsinga um árangur meðferðar til umsóknaraðila

Þegar upplýsingum um meðferðina er skilað til umsóknaraðila ber MST starfsfólkinu að orða þær skilgreiningar sem notaðar eru í árangursmati í hverju einstöku máli yfir í orðalagið sem notað er við skilgreiningu og mat landsmarkmiða.

Sem sagt: Allar skýrslur um niðurstöður meðferðar skulu settar upp með tilliti til MST landsmarkmiða sem fjallað eru um í kafla I.B hér að framan.

G. Reglur vegna meðferðarskýrsla við lok meðferðar

Við lok MST meðferðar er lokaskýrsla afhent barnaverndarþjónustu. Lokaskýrsla MST, undirrituð af viðkomandi meðferðaraðila og teymisstjóra, skal liggja fyrir á útskriftarfundum þar sem farið er yfir hana með foreldrum, barni og starfsmanni barnaverndarþjónustu. Í lokaskýrslu skal eftirfarandi koma fram:

- Ástæða umsóknar um meðferð
- Yfirmarkmið MST meðferðar
- Mat á því hvort markmiðum er náð
- Samantekt meðferðartímabils
- Ástæður þess að meðferð er lokið
- Ráðleggingar um frekari aðgerðir og eftirfylgd
  - i. Aðgerðir af hálfu foreldra
  - ii. Aðgerðir af hálfu annarra aðila